

Інтерв'ю з Галиною Пилипівною Євчук

Інтерв'юери: І.М. Майданець, Г.С. Марчук.

Респондент: Галина Пилипівна Євчук, 1951 р.н., вчитель української мови і літератури, краєзнавець.

Дата і місце: 12 березня 2013 р., с. Видерта Камінь-Каширського району Волинської області.

Транскрипт інтерв'ю: Іраїда Майданець.

Г.П. Євчук [далі – Г.Є.]: Вони [цигани] жили отам, територія називається урочище, я ті всі знаю Залистя. Вони нічого нікому не робили, ті цигани, вони просто там тому плуга зроблять, тому ножа, так вони не цього, але тоді...

Г.С. Марчук [далі – Г.М.]: Але вони жили уже осіло тут, так?

Г.Є.: Вони жили, територія як називається. А вони жили осіло. Цигани тут осіли і тут хоча у нас немає зовсім циганського населення, в сусідніх селах є, в нас нема, отако тільки проходять. І хтось сказав що вони... Бачте, таки ж знаєте, що в ті роки¹ творилося, прийдуть ті – скажуть, що зовсім не ті, прийдуть ті вони десь видно... ну і хтось сказав, що вони видали. Котрих вони видали? чи партизанів чи бандерівців, ніхто не знає, що ніби вони виказали місце знаходження. Тут хутори були в основному [нрзб.] там... ну, назви цих хуторів, і коли вже вони десь обікрали оцих, хто їм хотів помститися, обікрали німецький склад і всі, каже, ніхто не знає, хто вони були, ну що це там було... Говорили по нашому, а форма в них була німецька і вони коли зайняли звідси, ото де Череваха, де озеро зараз в нас штучне це було, ліс [нрзб.] така болото, вони коли зайняли звідти вони як би бігли дорогою і могли може там по хатах...

Г.М.: Порозбігатися.

Г.Є.: А то вони як зайняли там така, як ми називаємо по-вуличному, я більше пишу по-вуличному, а тоді імена по-батькові, бо люди там більше доступно знають, орієнтуються. Так і вони зайняли з тої вулиці, то там було просто хто зна що. Малі діти все ж таки якимось бігли, бачили, продиралися, а кожен тут було їх, крім тих, що їх тою вулицею єднали, то було багато таких, хто в засідках сидів, хто свою та й тут стояли військові оці частини невеличкі так.

Г.М.: Партизани чи регулярна ?

Г.Є.: Так-так, регулярна радянська Червона армія. Дехто на фронт входив, а вони вже, ну така нерозбериха була, ті йдуть на фронт, якщо і тікають з фронту. Якщо тікають з фронту, то він, значить, уже в корчах – це бандерівці. Тоді хати по хуторах попалили якимись запальними, ну, у мене є згадка така цієї жінки, ну кажу, якби років два ще, знаєте, раніше це всі люди, а хто з оцих околиць сіл вони не знають, вони не бачили. Це ж діялося в одному місці, так то називають Мартигонова вулиця. Там вагітна жінка, дуже цікавий такий момент, це воно все записано, це тільки матеріали не оброблені по своїй можливості я, на превеликий стид, не вмію користуватися інтернетом, комп'ютером, я наполовину, бо ви знаєте, в мене його нема, я все життя проробила в школі. Життя склалося так, що годувала і чоловікових сиріт і сама, як кажуть, вибивалася на світ, то я не маю таких можливостей, перехворіла дуже тяжкою хворобою я сім років назад, дякуючи своєму наполегливому характеру встала і почала наново жити. Тепер історію церкви дослідила, історію села дослідила. І по хатах ходжу, і знімаю. Написала історію школи, 345 сторінок. [Розповідь про дослідницьку діяльність і успіхи у роботі з дітьми].

Г.Є.: Оце ж я казала що як їх гнали вулицею на ці страхіття, то вуздечкою ловили, то на кілок натикали і оця циганочка, розкажу, оце ще жива та онука тої баби. Баба Макариха у тій хаті, де кажу дід Святий був, це була його теща. вона колись була повитухою. Це дуже було заборонено і коли у [19]35 році тут батюшка в нас був за те, що він провів українською мовою, його переслідували і сказали за одну добу йому

¹ Ідеться про роки Другої світової війни.

звернулись звідси, но в нього перші дітки помирили. Він вирішив: будь що, попри всі закони, оті канони церковні, він вирішив до тої баби звернутися. Внучка казала: ідіть, бабо, може, ще вас міліція забере, от але каже, баба каже: «Я ж не йду із-за того, що мені щось винагорода буде якась, я йду врятувати людську душу». І вот вона пішла, зав'язала, прийняла пологи, зав'язала пупа отою ляною.

Г.М.: Ниткою.

Г.Є.: Тою, як це, льоном.

Г.М.: Льоном просто.

Г.Є.: Да, он і вона тим самим після того в батюшки почали жити діти двоє дівчат, одна з них, ви певно знаєте, бо вона популярна вже тут, Любов Базюк- Васільєва, вона кандидат філософських наук, от я з нею листуюся ... Ну от щось зараз вона вже. Вона з 35 року. Їй важко перелітати. Вона видавала [книжки] у Львові, багато книжечок її є у нас у бібліотеці, а доля звела її з тим, хто служив із сусіднього села. [Розмова не по темі].

Г.Є.: Ну і доказую вам і от бабка, значить, діти були похоронені, мене все священник хоче запитати, чи то правда, що там, де постройили, туди були котельню закопані діти? Я по розповідях старих знаю, ну, він мене не дуже питав, я ну, я не кажу, що я не віруюча, а така як нас колись зробило життя. Я просто так кажу: коли треба – я йду, а краще дома помолитись ту молитву, он: ну я туди рідко ходжу по-перше, й вистояти не можу, і вот та баба пішла після того, вона, значить, зайшла в хату і сказала: «твої діти будуть жити дуже добре, далеко підуть». Вона мала в розумінні, що десь далеко житимуть і так сталося, розумієте [нрзб.] біднота голота була вона, скинула із себе лляну хустку, яка була покрашена в червоний колір, мало було в селі хто мав хустку полотняну покрашену в червоний колір – це вже рахувалось, що це вже дуже модно і, ну не знаю, як на ті часи і вона вповила ту дитину, перехрестила і сказала: живи. Після того в батюшці народилася ще одна дитинка, батюшка її кличе на хрестини, на хрестинах попи, дяки, півчи, он вони складають на кашу, знаєте шо це таке?

Г.М.: Так-так.

Г.Є.: Гроші батюшка загортає її в ту хустину і віддає їй гроші всі за те, що йому діти живі, йому допомогла і шо сталося, значить, так баба приїхала, сиріт все ж таки годує, купила собі кожуха, купила собі чоботи, про які можна було того, бо батюшка дуже просив не відказувати, це каже, щирий дар від мене. Гроші будуть, а діти – то мій цвіт. То дуже щепетільна розмова. Як маю час, я ще до неї повертаюсь, ще йду розпитую, люди хворі, вони не хочуть, ну і та баба, годуючи тих діток, я кажу в якому віці осталась та жінка. Ще був брат і ще була одна сестра, вона 14 років пізніше померла і вони бачили оте все. Їх баба сховала під стіжком, коли стрілянина та почалась. До них підліз в військовій формі якийсь із діючої армії – ті, що вже то туди вештались, то туди, то туди, і просить баба: чоловіче, синочку, рідненький, піді ж, каже, іди звідси, бо ж розстріляють, діточок розстріляють, я ж їх від смерті маленькими спасла, іди змилуйся. Ну, каже, оте все вщухло, мені таки хочеться побачити, що там вже сталося. Приходить, стає тут, де пам'ятник, чуть між будинком культури перед Обеліском слави тут стояла хата. Цяпук їхнє було таке прізвисько. І тоді подивилися – лежить мертва циганочка, на грудях у неї, ну місяців 6, вже шестимісячна дитина, а люльку повісили на вербі, колишеться люлька та. Казала, ми плакали всі. Вже потім, ну, приказали позвозити, он дід там Данило казали, ну я бачите, я не пам'ятаю, добре я так цих людей знаю, теперішнього покоління то менше, а старих людей знаю, у цій родині де там я знаю, Власюків хіба був Данило в нас був, тільки він цих подій не міг бачити так, як вона розказувала. Позвозили їх до вечора, казали в яму їх там кидали, бо такий був наказ, але перед тим ця циганка, яку розстріляли, в зимі їй приймали роди. Цигани приїжджають забирають бабу, ну а вона їм і каже: скрізь приймала, тіко ще не у циганів. А вони, як то вміють: «бабочко, рідненька». Як вони вміють. Бере баба фонара, як-то колишнього ліхтаря «летуча миш», і на коліна стають і просять. Ходіть-ходіть-ходіть... ну що ж, каже, бере баба. Ото та сама циганка, і женуть її повз хату, а вона повертається, а це була зима і та циганочка молода каже до тої повитухи Митрофанихи: «Бабочко, бабочко, ти

врятувала раз вже мою дитину, врятуй ще раз». А баба Митрофаніха каже: «Не можу, бо і моїх дітей разом поб'ють. То не моя воля». То я так і писала, що колишеться та колиска пуста.

Г.М.: А дитинка та жива осталася?

Г.Є.: Та ні, розстріляна.

І.М.: А оця баба Федора?

Г.Є.: А Федора, її нема вже. Родина була без дітей. Чоловік столярював. Вона просто десь щось бачила, що ховалися роми. Одні подекують, що вона двоє врятувала, другі кажуть, що одного. Бо ви знаєте, люди не цікавляться. Ви знаєте, я прийшла до одної, кажу: тьотя, Ви пам'ятаєте про циганів? А вона: ой, все я пам'ятаю. А потім каже: я нічого не хочу. А вже баба Ліксандра Тарасючка, це вона мені конкретно розказувала, як цих двоє дітей. Вони думали, що то цигани, бо вони такі гарні були, чорняві, а в нас височина, є такі високі місця, ті ямки були призначені для картоплі і ті діти там гралися і, коли почули стрілянину, то зняли гвалт. І вони повскакували в ті ямки. Вони почули, що дітей чуть не на багнети натикають. Піду, побачу, що там таке. На коліна падала, цілувала, казала, що ж то мої діти, не цигани, аж поки свідки не посвідчили. Там була така, як її називали? Адам був і Петрусь. Бабу звали міщанкою. На той час їй було 38 років.

Одного забрали циганча, одне втекло. Сиділо, сиділо коло брами, прийшли цигани, і воно за ними пішло. Тільки схід сонця. Виганяють корови, то воно вже сидить. Йди ще спи. Воно гляне такими очками хворими, аж світяться вони. Був тут барон, нема його, помер. Приходив той хлопчик на могилу тої Федори і прощення просив. Ну там поруч показала жіночка, що, певно, всі казали, що то був він.

Так як мені розказували, там була дівчинка, підсипали картоплю, а там були такі рівчаки, там діти ховалися від бомб і могла прилетіти на такому аероплані. Корови пасемо, а він на аероплані регоче і кидає бомби. Дітки настільки були налякані тим всім, що вони при першій можливості падали у рівчак. Вони знали, що це треба. От в мене були брати 39 і 38 року, вони вже в 44 році вже знали, що їм треба було лягати у рівчачки. Отак діти ховалися і то вони в рівчаки попадали і усе цього, а вона їх гичкою попритрушувала. Така хата ще стоїть. Хата така повалена стоїть, забута всіма. Родина десь по світах розкидалася.